

## ADAY ÖĞRETMENLERE YÖNELİK HİZMET İÇİ EĞİTİM PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Elif Akdemir<sup>1</sup>

### Özet

Okullarda eğitimin devamı için farklı zamanlarda öğretmen alımı yapılmaktadır. Göreve yeni başlayan öğretmenler aday öğretmen olarak adlandırılır ve hizmet içi eğitime tabi tutulurlar (MEB Mevzuat Bankası, 2011). Öğretim ilke ve yöntemleri eğitim programı bu hizmet içi eğitimin bir parçasıdır. Gelecek yıllarda organize edilecek benzer programlara girdi oluşturmak üzere bu programın etkinliğinin incelenmesi önemlidir.

Bu çalışmanın amacı öğretim ilke ve yöntemleri eğitim programını Stufflebeam'in çevre, girdi, süreç ve ürün değerlendirme modelini kullanarak değerlendirmektir. Amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak programın uygulandığı bir ilçe belirlenmiştir. Nitel ve nicel verilerin toplanmasını gerektiren karma araştırma deseni bu çalışmada kullanılmıştır. Nitel veriler aday öğretmenler, öğretmen ve ilçe milli eğitim bakanlığında programı yürütenler ile yapılan açık uçlu sorulardan oluşan görüşmelerle elde edilmiştir. Görüşmelere ek olarak, alan notları ve mevcut ve geçmiş programlara ilişkin dokümanlar kullanılmıştır. Nicel veriler ise anketler ve program öncesi ve sonrası yapılan başarı testi aracılığı ile elde edilmiştir.

Çalışmanın sonucunda aday öğretmenlerin çoğunluğu programı yetersiz bulduklarını ve bildikleri teorik bilgilerden çok eğitimcilerin konu hakkındaki sahada sahip oldukları beceri ve deneyimlere ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir. İleride yapılacak çalışmalar aday öğretmenlerin beklentileri doğrultusundaki program tasarımlarına odaklanmalıdır.

**Anahtar Kelimeler:** program değerlendirme, hizmet içi eğitim, öğretmen eğitimi

<sup>1</sup> Elif Akdemir, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, akdemirelif@gmail.com

## **AN EVALUATION OF THE IN-SERVICE TRAINING PROGRAM FOR CANDIDATE TEACHERS**

### **Abstract**

Teachers are recruited in different times in order to continue providing public education. Newly recruited teachers are called “candidate teachers” and are subjected to the in-service training (MEB Mevzuat Bankası, 2011). Teaching principles and methods is part of the in-service training program. Investigating the effectiveness of this program is important to provide inputs to the similar programs organized in following years.

The purpose of this study is to evaluate the program, the teaching principles and methods, using context, input, process, and product evaluation model developed by Stufflebeam. The purposeful sampling is used to identify one district that the program is implemented. The mixed research design requiring the acquisition of qualitative and quantitative data is used in the study. Qualitative data included interviews with in-service trainees, the teacher and administrators of the program in the district. Besides interviews, field notes and documents including current and past program files are used. Quantitative data are acquired through a survey and the achievement test which is used before and after the program.

The results of the study indicated that most of the in-service trainees indicated that they found the program inadequate and said that they already knew theoretical information and they needed to learn experiences of the educators in the field on the subject. Future research studies should concentrate on the design of such programs based on the expectancies of in-service trainees.

**Keywords:** program evaluation, in-service training, teacher education

### Summary

In-service training is important to improve the quality of the services offered to the recipients. New teachers' lack of knowledge and skills for the teaching and managing tasks has the potential to trigger bigger problems (Ekinci, 2010). In this respect, in-service training can contribute new teachers in the adaptation process (Öztürk ve Sancak, 2007). Gözütok (2007) indicates that in-service training is critical to improve quality of teachers. Teachers are recruited in different times in order to continue providing public education. Newly recruited teachers are called "candidate teachers" and are subjected to the in-service training (MEB Mevzuat Bankası, 2011). Teaching principles and methods is part of the in-service training program. Investigating the effectiveness of this program is important to provide inputs to the similar programs organized in following years.

The purpose of this study is to evaluate the program, the teaching principles and methods using context, input, process, and product evaluation model developed by Stufflebeam. The purposeful sampling is used to identify one district that the program is implemented.

Four research questions are investigated to achieve the purpose of the study. The mixed research design requiring the acquisition of qualitative and quantitative data is used in the study. Qualitative data included interviews with in-service trainees, the teacher and administrators of the program in the district. Open-ended questions are used in interviews. Besides interviews, field notes and documents including current and past program files are used. Quantitative data are acquired through a survey and the achievement test which is used before and after the program.

The results of the study indicated that in-service trainees were expecting to learn experiences of the educator on the subject before the program. However the educator taught the information that in-service trainees had already known from their undergraduate education. The purpose of the program is not stated clearly and all the topics were not covered during the program. Most of the in-service trainees indicated that they found the program inadequate and said that they had already known theoretical information and they needed to learn experiences of the educators in the field on the subject. Future research studies should concentrate on the design of such programs based on the expectancies of in-service trainees.

## Giriş

Hizmet içi eğitimi Tufan (2007) *“üretim ve hizmette etkinliği, verimliliği, kalitenin yükselmesini, ürünün üretilmesi veya tüketilmesi sırasında oluşabilecek hataların ve kazaların azalması, maliyetin düşürülmesi, satış ve hizmet sunumunda nicel ve nitel yönden gelişmenin sağlanması, karların yükseltilmesi, vergi gelirlerinin ve iş tasarruflarının artırılması amacıyla işgücüne verilen temel meslek ve beceri eğitimi yanında; iş görene yönelik çalışma hayatı süresince bilgi, beceri, davranış ve verim düzeyini yükseltmek amaçlı düzenlenen planlı eğitim etkinlikleridir”* şeklinde tanımlamıştır.

Aday öğretmenlere öğretmenlik mesleğinin gereği olan mesleki ve yönetsel becerilerin kazandırılmaması, ileride büyük sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir (Ekinci, 2010). Bu doğrultuda hizmet içi eğitim, aday öğretmenlerin işe uyum, kurum amaç ve politikaları ve mesleki sorunları çözme konularında katkı sağlayacaktır (Öztürk ve Sancak, 2007). Aday öğretmenlere yönelik verilecek eğitim kurumun örgütlenme yapısı; verimlilik, başta öğrenci olmak üzere topluma karşı sorumluluk ve iyi hizmet sunulması konularına doğrudan etki yapar (Ekinci, 2008). Gözütok(2007) öğretmen niteliklerini geliştirmek için hizmet içi eğitim önemli bir yol olduğunu belirtir ve öğretmenlerin hizmet içi eğitimden geçirilmesini gerektiren nedenler şöyle sıralar:

1. Bilimdeki değişimler,
2. Toplumdaki değişimler,
3. Okuldaki değişimler,
4. Öğretmenlerin kendilerinin değişimleri,
5. Öğretim süreçlerindeki değişimler,
6. Çocuk gelişimi konusundaki ilerlemeler,
7. Öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimlerinden doğan eksiklikleri ve
8. İletişim bozukluklarının doldurulması zorunluluğu şeklinde belirlenmiştir.

Kamu hizmetlerinin düzenli bir şekilde sürdürülmesi amacı ile farklı dönemlerde personel alımları yapılmaktadır. İlk defa devlet memurluğuna atanacaklar için uygulanacak merkezi sınavı kazanarak temel, hazırlayıcı eğitim ve staja tabi tutulmak üzere herhangi bir kurum veya kuruluşa atanana adaya adaya memur denmektedir (MEB Mevzuat Bankası, 2011). Milli eğitim bakanlığının aday memurların yetiştirilmelerine dair genel yönetmeliğinde,

*“Kamu görevlerinde istihdam edilecek personelin; kamu hizmetlerinin gerektirdiği bilgi ve becerileri kazanarak hizmetlerin zaman ve kaynak israfına meydan vermeden en verimli bir şekilde yerine getirilmesini sağlayacak şekilde yetiştirilmeleri esastır.”*

Bu yönetmelik doğrultusunda göreve yeni başlayan personele eğitimler verilmektedir. Bu eğitimlerden biri de “Aday Öğretmenleri Hazırlayıcı Hizmet İçi Eğitim

Programı"dır. Program, her gün bir oturum olmak üzere haftada iki oturum şeklinde hazırlanmıştır.

Bu çalışmada; "Öğretim İlke ve Yöntemleri" konu başlıklı her biri altışar saatten oluşan iki oturum halinde verilecek olan eğitim programı değerlendirilecektir. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından aday öğretmenlere verilmekte olan hazırlayıcı eğitim programının etkili bir şekilde yapılması öğretmenlerin verimli bir şekilde çalışmasını sağlayacaktır. Aday öğretmenlere verilmekte olan hazırlayıcı eğitim programı, aday öğretmenlere düzenli olarak verilen ve öğretmen adaylarının asaletlerinin tasdikinden sonra topluma sunacakları hizmetlerin kalitesini ve kendi iş doyumlarını doğrudan etkileyecek hizmet içi eğitimlerden birisidir.

Aday öğretmenlere yönelik olarak 2011 yılında verilen hizmet içi eğitim kapsamındaki Öğretim İlke ve Yöntemlerine ilişkin eğitim programının, verimliliğini belirlemek ve ileriki yıllarda verilecek olan benzer eğitim programlarının düzenlenmesine yönelik öncelikle idarecilere öneriler oluşturmak amacı güncel verilere elde edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmanın amacı aday öğretmenlere 2011 yılında verilmekte olan hizmet içi eğitim kapsamındaki Öğretim İlke ve Yöntemlerine ilişkin eğitim programının etkinliğini aday öğretmenler, idareciler ve eğitimcilerin bakış açıları ile değerlendirmektir. Araştırmanın amacına yönelik olarak araştırma problem ve alt problemleri geliştirilmiştir.

Çalışmanın yapıldığı ilçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından aday öğretmenlere 2011 yılında verilmekte olan hizmet içi eğitim kapsamındaki Öğretim İlke ve Yöntemlerine ilişkin eğitim programının çevre, girdi, süreç ve ürün başlıklarında değerlendirilmesine ilişkin aday öğretmenler, idareciler ve eğitimcilerin görüşleri nelerdir? Sorusu bu çalışmanın araştırma problemini oluşturmaktadır. Bu kapsamda oluşturulan alt problemler ise;

- 1- Eğitim programı nasıl bir atmosferde gerçekleşecektir? (Çevre)
  - a. Aday öğretmenlere yönelik verilecek olan hizmet içi eğitim kapsamındaki Öğretim İlke ve Yöntemlerine ilişkin eğitim programı nasıl bir ortamda gerçekleştirilmektedir?
  - b. Aday öğretmenlere yönelik hazırlanan eğitim programı geçmişte nasıl yürütülmüştür?
  - c. Aday öğretmenlere yönelik hazırlanan eğitim programına neden ihtiyaç duyulmuştur?
  - d. Aday öğretmenlere yönelik hazırlanan eğitim programının ihtiyacı ne ölçüde karşılaması beklenmektedir?
  - e. Aday öğretmenlerin eğitim programından beklentileri nelerdir?
  - f. Aday öğretmenler eğitim programı sonunda elde edecekleri bilgileri nasıl kullanmayı düşünmektedirler?

2- Eğitim programının hedeflere ulaşmasında mevcut kaynaklar nelerdir? (Girdi)

- a. Aday öğretmenlerin karakteristik özellikleri nelerdir?

- b. Eğitimi verenlerin karakteristik özellikleri nelerdir?
- c. Eğitim programının hedefleri açıkça belirtilmiş midir?
- d. Eğitim programının hedefleri programın amacı ile örtüşmekte midir?
- e. Programda kullanılan içerik hedefler ile örtüşmekte midir?
- f. Seçilen öğretim yöntemleri aday öğretmenleri hedeflere ulaştırmak için uygun mudur?

3- Programın uygulama sürecine ilişkin aday öğretmenlerin ve eğitimi verenlerin görüşleri nelerdir? (Süreç)

- a. Aday öğretmenlerin programda kullanılan materyaller, semineri verenler ve zamanlamaya ilişkin görüşleri nelerdir?
- b. Eğitimi verenlerin programın verilmesi sırasında karşılaştıkları güçlükler nelerdir?

4- Eğitim programı hedeflere ne ölçüde ulaşmıştır? (Ürün)

- a. Aday öğretmenleri belirlenen hedeflere ulaştırmada eğitim programı ne ölçüde başarılıdır?
- b. Eğitim programı eğitimi verenlerin beklentilerini ne düzeyde karşılamıştır?
- c. Aday öğretmenlerin program öncesi ve sonrasındaki bilgi düzeyleri arasında bir fark var mıdır?

Yapılacak olan bu çalışma ile aday öğretmenlere verilecek olan hizmet içi eğitim kapsamındaki Öğretim İlke ve Yöntemlerine ilişkin eğitim programının etkinliği değerlendirilecektir. Yapılacak değerlendirme ile eğitim programının başarılı ve geliştirmeye ihtiyaç duyulan bölümleri saptanacak ve ileride yapılacak programların tasarımına ilişkin öneriler sunulacaktır.

### **Araştırmanın Önemi**

Çalışmanın gerçekleştiği İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından aday öğretmenlere 2011 yılında verilmekte olan hizmet içi eğitim kapsamındaki Öğretim İlke ve Yöntemleri eğitim programının değerlendirilmesiyle elde edilecek bulgular, programın güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek sonraki yıllarda bu programı hazırlayacak olan yetkililere yardımcı olacak öneriler sunacaktır. Güncel uygulamaları kapsayan araştırmaların olmayışı böyle bir araştırmayı gerekli kılmıştır.

Ayrıca değerlendirilen programla ilgili belirlenen eksikliklerin aday öğretmenlerin görüşleri ve gözlemlerine göre saptanması ayrı bir önem taşımaktadır. Bu çalışmanın, olası problemlerin program geliştirme sürecinin hangi aşamasından kaynaklandığının belirlenmesi, programın tekrar gözden geçirilmesi, aksaklık ya da eksikliklerin giderilmesi ve yeniden düzenlenmesi konularında program uygulayıcılarına ve yöneticilerine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

## **Yöntem**

Bu bölümde çalışmada kullanılacak olan araştırma modeli, çalışma grubu, değerlendirme yaklaşımı, değerlendirme modeli, verilerin toplanması, verilerin analizi için kullanılan yöntemler açıklanmıştır.

### ***Araştırma Modeli***

Bu çalışmada, nitel ve nicel verilerin birlikte elde edildiği karma araştırma modeli kullanılmıştır. Bu şekilde nitel ve nicel verilerin güçlü yönleri araştırma bulgularına yansıtılmıştır (Büyüköztürk v.d., 2008). Öğrenci başarısının karşılaştırılması amacı ile tek grup öntest-sontest araştırma deseninden yararlanılacaktır. Ayrıca anket yoluyla elde edilecek nicel verilerde, nitel verilerle birlikte araştırmanın alt problemlerinin cevaplanması amacı ile betimsel analiz kullanılarak gerçekleştirilecektir.

### ***Çalışma Grubu***

Çalışmaya ilişkin örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak aday öğretmenlere yönelik verilen eğitim programlarının uygulandığı bir ilçe seçilmiştir. Bu araştırmanın çalışma gurubunu, 2011 yılında çalışmanın gerçekleştiği ilçe Milli Eğitim Müdürlüğüne Düzenlenen Aday Öğretmenler Hazırlayıcı Eğitim Programına katılan aday öğretmenler, eğitim programını veren eğitimci ve programı planlayan idarecilerden oluşturmaktadır.

### ***Değerlendirme Yaklaşımı***

Program değerlendirme karmaşık bir süreçtir; çünkü programın bütün boyutları birbiriyle etkileşim halindedir. Programın amaçlarının iyi belirlenmemiş olması ve iyi ifade edilememiş olması, içerik ve öğrenme yaşantılarının amaçlara ulaşmayı sağlayacak nitelikte olmaması, uygun ölçme aracı kullanılmaması ya da ölçütlerin iyi belirlenmemesi programın diğer boyutlarını etkiler (Gözütok, 2003).

Herhangi bir programın değerlendirme süreci ve bu süreçte programın nasıl değerlendirileceği bir bakıma o programın hangi yaklaşıma dayalı olarak geliştirildiğine, temel yapısının ne olduğuna özetle nasıl bireyler yetiştirmeyi hedeflediğine göre tasarlanıp yürütülebilir (Özdemir, 2009).

Uygulanan program hakkında karar vericilere bilgi sağlayan, yönetim yönelimli değerlendirme yaklaşımı bu çalışmada tercih edilmiştir. Bunun nedeni, değerlendirme sonuçlarının iyi bir karar verme sürecinin temel parçası olması ve değerlendirme gerçekleştiren kişinin yöneticilere ve aday öğretmenlere hizmet ederek en iyi şekilde eğitime katkıda bulunmasıdır.

Yönetim yönelimli değerlendirme yaklaşımını savunanlar programın girdileri, çıktıları ve ürünleri hakkında kararlar alınan eğitimde sistem yaklaşımını kullanır. Bu yaklaşım program ile ilgili alınacak kararlar ve karar vericileri de dikkate alarak değerlendirme sonuçlarını kimin kullanacağına, nasıl kullanılacağına ve sistemin hangi yönleri ile ilgili kararlar alınacağına açıklık getirir (Worthern, Sanders & Fitzpatrick 1997).

### Değerlendirme Modeli

Stufflebeam uygulanan program ile ilgili idarecilerin doğru kararlar alabilmesine yardımcı olmak için tasarlanan yönetim yönelimli değerlendirme yaklaşımının etkili bir savunucusu olmuştur (Worthern, Sanders & Fitzpatrick 1997). Karar verme modeli, Stufflebeam tarafından geliştirilmiş olup; Çevre (context), Girdi (input), Süreç (process) ve Ürün (product) öğelerinin baş harflerinin bir arada okunmasıyla oluşan CIPP modeli olarak anılmaktadır (Gözütok, 1999). Bu ayrıntılı model, değerlendirmeyi devam eden bir süreç olarak görür (Ornstein & Hunkins, 1988).

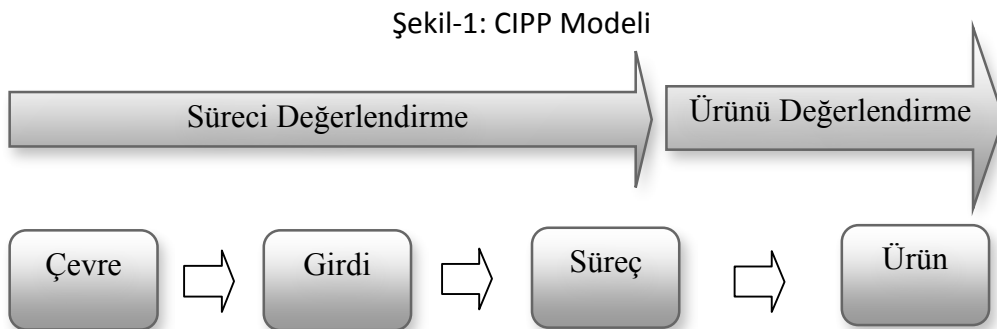
Stufflebeam'a göre program değerlendirmenin amacı, program hakkında karar verme yetkisine sahip olan kişilere bilgi vermektir. Stufflebeam'ın geliştirdiği çevre, girdi, süreç ve ürün değerlendirme modeli çok kapsamlı bir modeldir. Bu model dört alanda karar vermeyi gerektirmektedir. Bunlar:

- Planlamaya ilişkin karar verme,
- Yapılanmaya ilişkin karar verme,
- Uygulamaya ilişkin karar verme ve
- Yeniden düzenlemeye ilişkin karar vermedir (Ornstein ve Hunkins,1988).

Bu kararları verebilmek için programın dört farklı aşamada değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çevrenin değerlendirilmesindeki amaç, hedeflerin belirlenmesi için bilgi toplamaktır. Girdinin değerlendirilmesi için amaç ise var olan kaynakların amaçlara ulaşmada nasıl kullanılacağına belirlenmesidir. Sürecin değerlendirilmesi programın uygulanması ile ilgili özellikleri kapsamaktadır ve programın uygulandığı sırada gerçekleştirilir. Ürünün değerlendirilmesinde ise programın çıktı bilgilerine bakılır. Hedefler ile ürünün karşılaştırılarak program ile ilgili karar verilmesi amacıyla gerçekleştirilir (Erden 1995, akt. Omaçoğlu).

CIPP modeli orijinalde özel projelerin planlanması ve başarılı bir şekilde uygulanması amacı ile geliştirilmiş bir değerlendirme yardımcısıdır ve değerlendirmenin asıl amacının ispat etme değil geliştirme olduğunu belirtir (Mathison, 2005). Değerlendirmede kullanılması planlanan CIPP modeli Şekil -1'de verilmiştir.





## Verilerin Toplanması

CIPP modelinde değerlendirme yapılacak programa ilişkin nitel ve nicel verilerin toplanmasını önerilir (Mathison, 2005). Bu çalışmada nitel ve nicel veriler, görüşmeler (aday öğretmen, eğitici ve idareci), yapılandırılmamış gözlem, anket (aday öğretmen), başarı testi ve doküman analizi (ders notları, sunular ve geçmiş programların dokümanları) ile toplanacaktır.

### Veri Toplama Araçları

Nitel veri toplama araçları: Katılımcı aday öğretmen görüşmeleri, eğitim programındaki öğretmen görüşmeleri ve yönetici görüşmelerinden oluşmaktadır. Nitel verilerin toplanması amacı ile oluşturulan görüşme soruları açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Program değerlendirme sürecinde ayrıca araştırmacı tarafından gözlem notları tutulmuştur ve programa ait dokümanların incelemesi yapılarak nitel veriler elde edilmiştir.

Nicel veri toplama araçları: Katılımcı Aday Öğretmen Anketi araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde ise eğitim programının değerlendirilmesine yönelik kullanılan materyaller, semineri veren ve zamanlama kategorilerinden “Tamamen katılıyorum” ve “Hiç katılmıyorum” aralığında değişen 5’li likert tipi sorular ile aday öğretmenlerin program değerlendirmeye ilişkin görüşleri alınmıştır. Program değerlendirmesinde ayrıca 5 seçenekli toplam 20 sorudan oluşan başarı testi ile aday öğretmenlerin program öncesi ve sonrası bilgi düzeyleri ölçülmüştür.

Çevre (context), Girdi (input), Süreç (process) ve Ürün (product) öğelerinin baş harflerinin bir arada okunmasıyla oluşan CİPP modeli kullanılarak gerçekleştirilecek bu program değerlendirmesinde her dört aşamaya ilişkin hedefler ve bu hedeflere ulaşmak üzere kullanılacak veri toplama yöntemleri ile bu yöntemlerin hangi alt problemlere karşılık geldikleri Tablo-1’de verilmiştir. Nitel ve nicel verilerin güçlü yönleri program değerlendirilmesinde veri toplamak amacı ile kullanılmıştır. Böylece CİPP modelinde vurgulanan veri çeşitlemesi (triangulation) yapılmıştır (Mathison, 2005).

Tablo-1: CİPP Modeli’nin Dört Boyutlu Değerlendirmesinin Özellikleri

	<b>Çevre Değerlendirme</b>	<b>Girdi Değerlendirme</b>	<b>Süreç Değerlendirme</b>	<b>Ürün Değerlendirme</b>
<b>Hedef</b>	Eğitim programının uygulanacağı atmosferi tanımlamak.	Eğitim programını uygulamak için var olanları tanımlamak.	Eğitim programının uygulanması sürecinde yaşananları saptanmak.	Eğitim programının hedeflere ulaştırma düzeyini belirlemek.
<b>Yöntem</b>	Doküman Analizi Görüşme Gözlem	Anket Doküman Analizi Görüşme	Anket Görüşme	Görüşme Başarı Testi

## Verilerin Analizi

Nicel verilerin analizinde betimsel istatistik kullanılmıştır. Nitel veriler ise betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Ayrıca program öncesi ve sonrası uygulanacak olan başarı testi sonuçlarının karşılaştırılması için parametrik olmayan testlerden İlişkili Gruplar İçin Wilcoxon Signed Ranks Testi kullanılmıştır.

## Bulgular

1- Eğitim programı nasıl bir atmosferde gerçekleşecektir? (Çevre)

a. Aday öğretmenlere yönelik verilecek olan hizmet içi eğitim kapsamındaki Öğretim İlke ve Yöntemlerine ilişkin eğitim programı nasıl bir ortamda gerçekleştirilmektedir?

Aday öğretmenlere yönelik verilen hizmet içi eğitim kapsamındaki Öğretim İlke ve Yöntemlerine ilişkin eğitim programının çalışmanın gerçekleştiği ilçe Milli Eğitim'e bağlı bir orta öğretim okulunun sınıfında gerçekleştirilmiştir. Eğitim programının gerçekleştirildiği okul ilçe merkezinde yer almaktadır. Bu yönü ile programın gerçekleştirildiği mekân ulaşım açısından bütün katılımcılara kolayca erişim sağlayacak bir konumdadır. Programın uygulandığı sınıf temiz yeterince güneş alan fakat çok geniş olmayan bir ortam olmakla birlikte, katılımcılara yetecek şekilde geleneksel sıra düzenine sahiptir. Sınıfta ayrıca teknik donanım olarak LCD projektör yer almaktadır ve sunular beyaz tahtaya yansıtılmaktadır. Program eğitmeni taşınır bilgisayarını sınıfa sunu yapmak üzere getirmiştir.

Programın gerçekleştirildiği okulda katılımcıların yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını karşılamak üzere hafta sonu olmasına rağmen açık olan okul kantininde hizmet sağlanmıştır.

b. Aday öğretmenlere yönelik hazırlanan eğitim programına neden ihtiyaç duyulmuştur?

30.1.1995 tarih ve 2423 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan Aday Memurların Yetiştirilmelerine ilişkin yönetmelikte, Millî Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatındaki görevlere aday olarak atanan Devlet memurlarının yetiştirilmeleri ve aslî memurluğa geçirilmeleriyle ilgili esas ve usulleri düzenlenmiştir. Bu kapsamda aday memurların;

- *Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına, Atatürk İlke ve İnkılâplarına, Anayasa'da ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine sadakatle bağlı kalacak, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını milletin hizmetinde, tarafsızlık ve eşitlik ilkelerine bağlı kalarak uygulayacak, yurt ve vatandaş sevgisiyle dolu, güler yüzlü, yol gösterici, vatandaşlara daima yardımcı, disiplinli ve bilgili memur olacak şekilde yetiştirilmeleri,*
- *Hizmetin gerektirdiği bilgi ve becerileri kazanarak zaman ve kaynak israfına meydan vermeden hizmetlerin en verimli şekilde yerine getirilmesini sağlayacak yönde yetiştirilmeleri üzere aday memurların işgal ettikleri kadro ve görevleri dikkate alınarak bu görevlerin yürütülmesi için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak ve görevlerine uyumlarını sağlanması amaçlanmaktadır.*

c. Aday öğretmenlere yönelik hazırlanan eğitim programının ihtiyacı ne ölçüde karşılaması beklenmektedir?

Öğretmenlerin görev süresince yapması gerekenler yasa ve yönetmelikler ile belirlenmiştir. Aday öğretmenlik sürecinin öncesinde ve sonrasında bu bilgiler farklı kanallardan elde edilebilmektedir. Fakat uygulamalarda karşılaşılabilecek durumların örneklendirilmesi amacı ile bu eğitim programına ihtiyaç olduğu İlçe Milli Eğitim Şube Müdürünce:

*“Kanunu bilmek ayrı, anlatırken tecrübe koyuluyor uygulamada. Kanunların uygulamada nasıl olduğunu vermesi açısından önemlidir.”* şeklinde vurgulanmıştır.

d. Aday öğretmenlerin eğitim programından beklentileri nelerdir?

Aday öğretmenler yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler incelendiğinde, aday öğretmenlerin büyük bir bölümünün program öncesinde uygulamaya yönelik tecrübe aktarımı ile elde edilebilecek bilgilere ulaşmayı bekledikleri anlaşılmaktadır. Bir aday öğretmen:

*“Üniversite öğrenimi sırasında daha çok teorik bilgiler aldığımız için bu programın pratiğe yönelik olmasını beklerdim.”* ifade ederken teorik bilgi eksikliklerinin olmadığı yönünde vurgular yaparken, pratiğe yönelik beklentileri olduğunu belirtmiştir.

Aday öğretmenlerin beklentileri arasında ayrıca programda öğretmenlik hayatlarında sıkça karşılaşılabilecek durumlara yönelik bilgiler yer almaktadır. Bir aday öğretmen:

*“Bu programın daha çok öğretmenlik hayatımızda daha sık kullanacağımız bilgilerden oluşması beklentimdir.”* sözleri ile ifade etmiştir.

Aday öğretmenlerin büyük bir bölümü uygulamaya yönelik beklentileri vurgu yaparken, azımsanmayacak sayıda aday öğretmen ise programın başlangıcında programa ilişkin bir beklentileri olmadığını “Bir beklentim olarak gelmedim” diyerek belirtmiştir.

Program öncesinde programa ilişkin beklentiye sahip aday öğretmenler, daha çok pratik bilgilere ağırlık verildiği ve mesleki yeterliliklerin geliştirilmesi yönünde beklentilere sahipken, aday öğretmenlerin bir kısmı ise kendilerini yeterli görmekte ve programdan herhangi bir beklentileri olmadığını dile getirmektedirler.

e. Aday öğretmenler eğitim programı sonunda elde edecekleri bilgileri nasıl kullanmayı düşünmektedirler?

Aday öğretmenler yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda aday öğretmenlerin büyük bir bölümünün eğitim programı kapsamında yer alan bilgileri program öncesi öğrenim hayatlarında kazanmış olduklarını ve bu doğrultuda zaten bu bilgileri uygulamaya çalıştıklarını ve uyguladıklarını belirtmişlerdir. Aday öğretmenlerden bazıları bu doğrultudaki görüşlerinde:

*“Bu konuları fazlasıyla öğrenerek buralara geldik ve zaten kullanmaya çabalıyoruz, kullanıyoruz”*

*“Elimden geldiğince aktarılanları derslere yansıtıyorum. KPSS gibi bir sınavdan geçerek geldiğimiz için bu yöntemleri zaten biliyorduk. Ve atandığımdan beri elimden geldiğince bu*

*yöntemleri kullanmaya çalışıyorum”* şeklinde ifade etmişlerdir. Öğretim Yöntem ve Tekniklerine ilişkin aday öğretmenlerin kendilerini program öncesinde daha önceden elde ettikleri bilgiler ışığında yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Çoğunlukla teorik bilgilerin tekrarı niteliğinde olan bu programın kendilerine artı bir katkı sağlamadığına aday öğretmenler vurgu yapmaktadırlar.

2- Eğitim programının hedeflere ulaşmasında mevcut kaynaklar nelerdir? (Girdi)

a. Aday öğretmenlerin karakteristik özellikleri nelerdir?

Programa katılan aday öğretmenlerin 2/3'ü kadınlardan ve 1/3'ü erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde katılımcıların 2/3'ünün 23-24 yaş grubunda oldukları anlaşılmaktadır.

b. Eğitimi verenlerin karakteristik özellikleri nelerdir?

Aday öğretmenlere yönelik verilecek olan hizmet içi eğitim kapsamındaki Öğretim İlke ve Yöntemlerine ilişkin eğitim programını gerçekleştirmek ile görevli kişi orta yaşın üzerinde uzun yıllar öğretmen olarak idareci olarak görevlerde bulunmuş sakin yapılı bir kişidir.

c. Eğitim programının hedefleri açıkça belirtilmiş midir?

Aday öğretmenlere yönelik hazırlanan “Öğretim İlke ve Yöntemleri” konusuna yönelik hazırlanan eğitim programında açıkça belirtilmiş hedeflere yer verilmemiştir.

d. Eğitim programının hedefleri programın amacı ile örtüşmekte midir?

Aday öğretmenlere yönelik hazırlanan “Öğretim İlke ve Yöntemleri” konusuna yönelik hazırlanan eğitim programında hedeflere yer verilmediğinden programın amacı ile örtüşme durumu saptanamamıştır.

e. Programda kullanılan içerik hedefler ile örtüşmekte midir?

Programda hedeflere yer verilmemiştir ancak programda kullanılan içerik program başlığı ile kısmen uyumludur. Fakat içerik olarak Öğretim İlke ve Yöntemlerine ilişkin konuların tamamını içermemiştir. Hatta Öğretim İlke ve Yöntemlerine yönelik olmayan konulara yer verildiği saptanmıştır.

f. Seçilen öğretim yöntemleri aday öğretmenleri hedeflere ulaştırmak için uygun mudur?

Aday öğretmenlerin tamamına yakını bu eğitim programında düz anlatım yönteminin program süresince tek yöntem olarak kullanılmasını program için yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca program süresince tek bir öğretim yönteminin kullanılmaması konusunda uyarılara yer verilir iken, öğretim elemanının program süresince sadece düz anlatım yöntemini kullanması katılımcıların tamamına yakını tarafından eleştirilmiştir. Bu konuda katılımcılardan bazıları:

*“Öğretim yöntem ve tekniklerin zenginliğinden, yapılandırmacı yaklaşımın kullanılması gerekliliğinden bahsedildi. Ama bunu yaparken kullanılan yöntemin “takrir” olması büyük tezatlıktı.”*

*“Ele alınan öğretim yöntemleri her zaman uygulamaya dönük öğrenci yaşantısını ele alan programlardır. Ancak bunlar bizlere aktarılırken sadece düz anlatım yöntemi kullanıldı. Anlatılan yöntem ve ilkelerle uygulananlar örtüşebilseydi daha yararlı olabilirdi. Her ne kadar teoride bu ilkelerin ve yöntemlerin yararlarından bahsedilse de konuyu bize anlatan kişiler dahi bu yöntemleri kullanmıyor. Bu da pratik ve teorinin her zaman birbirinden farklı olabileceğinin bir göstergesidir.”*

*“Hoca slâyttan okudu ve geçti. Hedeflere ulaşabildiğini düşünmüyorum. Kaldı ki düz anlatım hedeflere ulaşmak için uygun değildi.”*

*“Eğitim programı başarılı değildir. Çünkü zaten anlatılanlar daha önce bildiğimiz şeyler olup bunun bir slâytt gösterisi şeklinde programlanarak sunuş yoluyla bana anlatılması benim öğretim yöntemlerini bilmem adına bir yararı olmamıştır.”* gibi ifadeler ile eleştirilerini belirtmişlerdir.

3- Programın uygulama sürecine ilişkin aday öğretmenlerin ve eğitimi verenlerin görüşleri nelerdir? (Süreç)

a. Aday öğretmenlerin programda kullanılan materyaller, semineri verenler ve zamanlamaya ilişkin görüşleri nelerdir?

Katılımcı aday öğretmen anketi ile aday öğretmenlerin programda kullanılan materyaller, semineri verenler ve zamanlamaya ilişkin görüşleri elde edilmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo-2: Aday Öğretmen Anketi

	Tamamen Katılıyorum %	Katılıyorum %	Kararsızım %	Katılmıyorum %	Hiç Katılmıyorum %
<b>Kullanılan Materyaller</b>					
Materyaller yeterlidir.	7.14	46.4	10.7	35.7	0
Öğretim araç ve gereçleri yeterlidir.	10.7	50	7.14	32.1	0
<b>Semineri Veren</b>					
Konuya hâkimdir.	10.7	39.2	28.5	17.8	3.5
İletişim becerisi güçlüdür.	14.2	25	25	32.1	3.5
Sınıf yönetimi becerisi iyidir.	3.5	35.7	28.5	32.1	0
Katılımı teşvik eder.	0	39.2	25	28.5	7.14
Sorulan sorulara tamamı ile cevaplar.	28.5	28.5	17.8	14.2	10.7
Katılımcıları motive eder.	17.8	17.8	25	28.5	7.14
<b>Zamanlama</b>					
Katılımcıların tamamı zamanında gelmiştir.	21.4	10.7	10.7	46.4	10.7
Semineri verenler zamanında gelmiştir.	35.7	32.1	3.5	17.8	7.14
Seminer zamanında bitmiştir.	32.1	35.7	7.14	25	0

Katılımcı aday öğretmenlerin programda kullanılan materyaller hakkındaki görüşleri değerlendirildiğinde, aday öğretmenlerin çoğunluğunun %46.4'ünün materyalleri yeterli olduğu sorusuna "katılıyorum" yanıtını verdikleri anlaşılmaktadır. Benzer şekilde aday öğretmenlerin öğretim araç ve gereçlerini de yeterli buldukları anlaşılmaktadır.

Katılımcı aday öğretmenlerin semineri veren hakkındaki görüşleri değerlendirildiğinde, aday öğretmenlerin semineri veren kişinin konuya hâkimiyeti, sınıf yönetimi becerisi, katılımı teşvik etmesi ve sorulara verdiği yanıtlar bakımından iyi düzeyde gördükleri anlaşılmaktadır. Fakat semineri veren öğretmenin iletişim becerisinin ve katılımcıları motive etme günün zayıf olduğunu belirtmişlerdir. Ancak anket ile elde edilen veriler nitel verileri ile örtüşmemektedir. Mülakat verilerinde programı veren öğretmene ilişkin:

*"Dersi anlatan hocamız kesinlikle konuya hâkim değildi ve sınıf yönetimi becerileri de iyi değildi."*

*"Bu eğitimleri.....vermemeli diye düşünüyorum. Onun yerine akademisyenlerden ya da daha tecrübeli bu alanda çalışmalar yapmış insanlardan alabiliriz bu dersi. Bu ders anlatılırken de "düz anlatım" yöntemi yerine bizim aktif olabileceğimiz farklı yöntemler kullanılabilir. Örnek olay yöntemi kullanıp ortaya bir olay sunulup onun üstüne tartışma yapıp görüşler alınabilir."*

*"Hoca yetersizdi. Hem ders aktarımı hem de bilgisi yetersizdi. Kendisi öğretim ilke ve yöntemlerini kullanmadığı halde bize yetersizce aktarmaya çalışması çok sıkıcıydı."* şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Katılımcılar kendilerinin zamanında gelmediklerini belirtirken, semineri veren öğretmenin zamanında geldiğini ve semineri zamanında bitirdiğini belirtmişlerdir.

Eğitimi verenlerin programın verilmesi sırasında karşılaştıkları güçlükler nelerdir?

Eğitim programını veren öğretmen program sırasında herhangi bir güçlük ile karşılaşmadığını belirtmiştir.

#### 4- Eğitim programı hedeflere ne ölçüde ulaşmıştır? (Ürün)

a. Aday öğretmenleri belirlenen hedeflere ulaştırmada eğitim programı ne ölçüde başarılıdır?

Katılımcı aday öğretmenlerin çoğunluğu eğitim programını değerlendirirken, eğitim programını hedeflere ulaştırmada yetersiz bulmuşlardır. Bu konudaki görüşlerini belirtirken "Uygun değildi. Gereksiz bir programdı." ifadesini kullanmışlardır. Programı hedeflere ulaştırmada yetersiz bulma gerekçelerini açıklarken çoğunlukla uygulamaya dönük eksiklik ve kullanılan öğretim yönteminin yetersizliğine vurgu yapılmıştır. Buna ilişkin bazı görüşler:

*"Bize bir şey kattığını düşünmüyorum. Bu ders uygulamalı olarak yapılırsa daha verimli olabilirdi diye düşünüyorum."*

*"Hocamızın ses tonunun etkili olmaması ve bizlerin sürekli dinleyici konumunda olmamız programın etkililiğini düşürüyor."*

*“Seminer hocamız, program ilkelerini anlatırken bağdaşmayacak şekilde bize bunları aktarmaya çalıştı. Merak uyandır. Değişik teknikler kullanın derken kendi sadece anlatma (slâyttan okuma) yöntemini seçti. O nedenle hedeflere ulaşan bir ders olmadı.”*

*“Hoca slâyttan okudu ve geçti. Hedeflere ulaşabildiğini düşünmüyorum. Kaldı ki düz anlatım hedeflere ulaşmak için uygun değildi. Eğitim programın başarılı olduğunu düşünmüyorum. Bir şey aktarılmayan programda başarı ne kadar sağlanabilir ki.”*

Eğitim programının hedeflere ulaştırmada aday öğretmenlerce yetersiz bulunmasının başlıca nedenleri arasında pratiğe dönük aktivitelere yer verilmemiş olması, program sırasında düz anlatım yöntemine sadık kalınması ve eğitim programının uzun yıllardır idarecilik yapan kişi tarafından verilmesi sonucunda konulardan uzak kalınmış olması sıralanmıştır.

b. Eğitim programı eğitimi verenlerin beklentilerini ne düzeyde karşılamıştır?

Eğitim programını veren öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlendiğini ve kendinin programa yönelik süre, ücret, ortam ve ulaşım açısından beklentilerini karşıladığını belirtmiştir. Özetle “benim beklentilerimi her türlü karşılamaktadır tabi...” şeklinde, kendisinin programa ilişkin bütün beklentilerinin programda var olduğunu ifade etmiştir.

c. Aday öğretmenlerin program öncesi ve sonrasındaki bilgi düzeyleri arasında bir fark var mıdır?

Aday öğretmenlerin bilgi düzeyleri beş seçenekli 20 sorudan oluşan çoktan seçmeli başarı testi ile ölçülmüştür. Sorulara verilen doğru yanıtlar puanlamaya dâhil edilmiştir. Hatalı yanıtlanan ve boş bırakılan sorular puanlama dışı bırakılmıştır. Elde edilen ön-test ve son-test verileri istatistiksel olarak karşılaştırılmadan önce, ne tür istatistik yöntemin kullanılmasına karar vermek üzere normallik testlerinden Shapiro-Wilk testi uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo-3’de verilmiştir. Bu bulgular verilerin karşılaştırılması için parametrik olmayan testlerden ilişkili Gruplar İçin Wilcoxon Signed Ranks Test kullanılmıştır.

Tablo-3: Shapiro-Wilk Testi

	Shapiro-Wilk		
	İstatistik	sd	Sig.
Ön_test	,865	28	,002
Son_test	,846	28	,001

İlişkili gruplar için (Parametrik Olmayan Testlerden) Wilcoxon Signed Ranks Testi sonucuna göre aday öğretmenlerin program öncesi ve sonrasındaki bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir fark saptanmamıştır ( $Z=-1.73$ ,  $p>0.05$ ). Bu bulgu programın aday öğretmenlerin “Öğretim İlke ve Yöntemleri” konusundaki bilgi düzeylerinde bir değişime neden olmadığını göstermektedir.

## Sonuç ve Öneriler

Aday öğretmenlere yönelik verilecek olan hizmet içi eğitim kapsamındaki Öğretim İlke ve Yöntemlerine ilişkin eğitim programı teknik olanakları olan ve ulaşım problemi olmayan bir ortamda gerçekleşmiştir. 30.1.1995 tarih ve 2423 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan Aday Memurların Yetiştirilmelerine ilişkin yönetmelikte, Millî Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatındaki görevlere aday olarak atanan devlet memurlarının yetiştirilmeleri ve aslî memurluğa geçirilmeleriyle ilgili esas ve usuller çerçevesinde yapılan eğitim programında, kanun ve yönetmeliklerin uygulamada nasıl işlediğinin aktarılması için önemlidir. Aday öğretmenler uygulamaya yönelik tecrübe aktarımı ile elde edilebilecek bilgilere ulaşmayı program öncesinde beklemekte idiler. Programa yönelik hedefler eğitim programında belirtilmemiştir. Programda kullanılan içerik program başlığı ile kısmen uyumludur. Fakat içerik Öğretim İlke ve Yöntemlerine ilişkin konuların tamamını içermemiştir. Hatta Öğretim İlke ve Yöntemlerine yönelik olmayan konulara yer verildiği gözlenmiştir. Aday öğretmenlerin tamamına yakını bu eğitim programında düz anlatım yönteminin program süresince tek yöntem olarak kullanılmasını, öğretmenin bilgi birikimini ve sınıf yönetimi becerisini yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Eğitim programını veren öğretmen program sırasında herhangi bir güçlük ile karşılaşmadığını belirtmiştir. Katılımcı aday öğretmenlerin çoğunluğu eğitim programını değerlendirirken, eğitim programını hedeflere ulaştırmada yetersiz bulmuşlardır. Programı hedeflere ulaştırmada yetersiz bulma gerekçelerini açıklarken çoğunlukla uygulamaya dönük eksiklik ve kullanılan öğretim yönteminin yetersizliğine vurgu yapılmıştır. Programın aday öğretmenlerin “Öğretim İlke ve Yöntemleri” konusundaki bilgi düzeylerinde bir değişime neden olmadığını ve aday öğretmenlerin program öncesi sahip oldukları bilgilerin tekrarı niteliğinde olmasının, Eğitim Fakültesi mezunu, KPSS sınavında akranları arasında ön sıralarda yer almış ve teorik bilgi açısından zengin donanıma sahip öğretmen adayları için programın, yüzeysel bilgiler sunduğunu göstermektedir. Aday öğretmenler teorik bilgilerden ziyade pratikte karşılaşılabilecekleri durumlara yönelik rehber olacak nitelikte bilgilere bu tür programlarda yer verilmesinin gerekliliğine ve bu türde yapılacak deneyim aktarımına ihtiyaç duyduklarına vurgu yapmışlardır. Öztürk ve Sancak (2007)'ında belirttiği üzere bu doğrultuda verilecek hizmet içi eğitim aday öğretmenlerin karşılaştıkları mesleki sorunları çözmelerine katkı sağlayacaktır. Çalışmada elde edilen bulgular sadece bu örneklemden elde edilen verilerle sınırlı olduğundan, sonuçlara yönelik genellemeler bütün aday öğretmen programlarına yönelik değil benzer örneklere yönelik yapılmalıdır. İleride yapılacak araştırmalarda bu çalışmada elde edilen bulgular dâhilinde aday öğretmenlere yönelik eğitim programlarının tasarlanması hedeflenerek öğretmenlerin daha verimli bir süreçte eğitilmesi sağlanabilir.

## Kaynakça

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri (5. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ekinci, A. (2010). Aday öğretmenlerin işbaşında yetiştirilmesinde okul müdürlerinin rolü. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 65–66.
- Ekinci, F. (2008). Kamu personel yönetiminden insan kaynakları uygulamasına geçişin çalışanların verimliliğine etkisi. *Maliye Dergisi*, 155, 179 -180.
- Gözütok, F.D. (1999). *Program değerlendirme*. MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (Yayına hazırlayan) Cumhuriyet Döneminde Eğitim – II içinde 160-174 Ankara: MEB Yayınları.



- Gözütok, F.D. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Mathison, S. (2005). *Encyclopedia of evaluation*. California: Sage Publications.
- MEB Mevzuat Bankası (2011). Aday memurların yetiştirilmelerine ilişkin genel yönetmelik. Retrieved 2011 (de indirildi) from the World Wide Web: <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/116.html>.
- Omaçoğlu, S. (2006). *Gümrük müsteşarlığı aday gümrük muhafaza memurlarına aday memur yetiştirme eğitim programı'nın katılımcı görüşlerine göre değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ornstein, A. C. and Hunkins F. P. (1988). *Curriculum: Foundations, principles, and issues*. New Jersey: Prentice Hall.
- Özdemir, S.M. (2009). Eğitimde program değerlendirme ve Türkiye'de eğitim programlarını değerlendirme çalışmalarının incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 126-149.
- Öztürk, M. & Sancak, S. (2007). Hizmet içi eğitim uygulamalarının çalışma hayatına etkileri. *Journal of Yaşar University*, 2(7), 763 – 764.
- Worthern, B. R., Sanders J. R. and Fitzpatrick J. L. (1997), *Program evaluation – alternative approaches and practical guidelines*. New York: Longman, Inc.